

- використання всього 3% транспортного потенціалу річок, при цьому частка річкового транспорту в транспортній системі країни менше 0,9% через обміління річок і критично застарілу інфраструктуру [4, с.131];
- недосконалість вітчизняної законодавчої бази в контексті імплементації норм та основних критеріїв, щодо формування та розвитку транспортної інфраструктури;
- невідповідність наявних транспортних технологій сучасним критеріям та вимогам;
- неефективне оновлення основних засобів (транспортного парку) транспортними підприємствами або відновлення недостатнім темпом;
- значне відставання темпів розвитку дорожньої мережі від темпів автомобілізації суспільства.

Перелік використаних джерел:

1. Головкова А. Є., Бартко В. І., Якимова А. М. Стратегічні напрями розвитку транспортної сфери країни в контексті євроінтеграції. *Проблеми економіки транспорту* : зб. наук. пр. Дніпропетр. нац. ун-ту залізн. трансп. ім. акад. В. Лазаряна. Дніпро, 2018. Вип. 15. С. 43–52.
2. Індекс глобальної конкурентоспроможності - 2019 (The Global Competitiveness Index-2019). URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf (дата звернення до ресурсу 1.02.2021 року)
3. Співробітництво Україна – ЄС в сфері транспорту. Офіційний сайт Представництва України при Європейському Союзі та Європейському Співтоваристві з атомної енергії. URL: <http://ukraine-eu.mfa.gov.ua/ua/ukraine-eu/sectoral-dialogue/transport>. (дата звернення до ресурсу 1.02.2021 року).
4. Тарашевський М. М. Стан управління ризиками на транспортних підприємствах України. *Бізнес-Інформ*. 2020. № 8. С.125 – 133.
5. Яцюта О. Транспортно-логістична система України в умовах європейської інтеграції. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2016. № 3. С.89 – 99.

УДК 336:225

Крюкова Ірина

доктор економічних наук, професор
завідувач кафедри обліку і оподаткування
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна

Irina Kryukova

Doctor of Economics, Professor
Head of the Department of Accounting and Taxes
Odessa State Agrarian University
Odessa, Ukraine

КОРПОРАТИВНА СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ АГРОКОМПАНІЙ ЯК ІНСТРУМЕНТ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY OF AGRICULTURAL COMPANIES AS A TOOL OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF RURAL AREAS

Реалізація національного стратегічного курсу на здобуття конкурентних переваг на світовому ринку та збереження статусу світової аграрної держави потребує від вітчизняної аграрної сфери не тільки підтримки агровиробництва але, й забезпечення сталого розвитку

сільських територій, які формують необхідний базис та умови функціонування сучасного агробізнесу. Протягом останніх років внаслідок дії сукупності чинників, ключовим з яких, традиційно, постає брак фінансових ресурсів, процес розвитку сільських територій визначається диспропорційністю, розбалансованістю, безсистемністю і непослідовністю здійснюваних заходів. Гостро сьогодні постають проблеми збереження інтелектуального та соціального капіталу села, відродження соціальної інфраструктури та забезпечення гідного рівня добробуту мешканців сільських територій.

В умовах обмежених фінансових ресурсів держави та місцевих громад, об'єктивно постає необхідність пошуку альтернативних механізмів і інструментів фінансування процесів розбудови сільських територій, одним з яких може і має виступати корпоративна соціальна відповідальність агрокомпаній [1].

Світові та міжурядові організації рівень та результативність процесів, спрямованих на забезпечення сталого розвитку сільських територій, оцінюють за сукупністю груп базових індикаторів: 1) індикатори сталого соціального розвитку; 2) індикатори економічного розвитку; 3) екологічні індикатори; 4) інституційні індикатори [2].

У системі стимулів та ключових пріоритетів агробізнесу сьогодні ще домінують концепції максимізації прибутку, проте, сучасні реалії та загострення конкуренції все частіше спонукають агрокомпанії здобувати конкурентні переваги за рахунок інструментів корпоративної соціальної відповідальності, таких як: виробництво якісної та безпечної продукції, нарощування людського капіталу за рахунок реалізації програм соціального захисту персоналу, збереження навколишнього середовища та формування позитивного іміджу та нарощування ринкового бренду за рахунок виконання програм соціального спрямування, участь у регіональних проектах відродження села тощо.

Вітчизняна та зарубіжна практика свідчать, що концепція корпоративної соціальної відповідальності постає дієвим інструментом сприяння сталого розвитку сільських територій. Зарубіжні вчені вважають агробізнес сферою, яка є найбільш прийнятною для реалізації програм корпоративної соціальної відповідальності внаслідок специфіки самого виробничого процесу, його кінцевої мети та тісної взаємодії із природним середовищем [6]. КСО у аграрній сфері розглядається як інструмент, за допомогою якого агропродовольчі компанії можуть підвищити рівень конкурентоспроможності та вирішити найважливіші проблеми суспільства.

У зарубіжній практиці корпоративна соціальна відповідальність у сільському господарстві реалізується, переважно, у межах вирішення наступних питань: здоров'я населення, безпека продуктів харчування, розв'язання екологічних проблем та запобігання кліматичним змінам, нівелювання кризових явищ та підвищення стабільності ринків, збереження біорізноманіття, запобігання соціальної самоізоляції сільських територій та сприяння співробітництву місцевих общин [3]. Фінансовими інструментами вирішення цих стратегічних для Європейського Союзу завдань постають програми розвитку у межах САП, державні субсидії для фермерів, інвестиційні ресурси приватних компаній та корпоративна соціальна відповідальність. При цьому, Стратегією Європа – 2020 було визначено, що роль корпоративної соціальної відповідальності при розв'язанні завдань сталого розвитку сільських територій має зростати.

Серед стратегічних пріоритетів розвитку аграрного сектору Одеської області на період 2021-2027рр. визначено інновації та підтримка агробізнесу, створення сприятливої інвестиційної платформи, високопродуктивне агровиробництво, якісний інфраструктурний розвиток сільських територій та збереження генофонду мешканців сільських територій. Спільним технологічно-ланцюговими проектами постають: 1) формування експортно-орієнтованої харчової індустрії на засадах інноваційного розвитку; 2) раціональне використання всіх видів ресурсів, відновлення екосистеми; 3) соціальний захист населення [4].

Найгострішими проблемами сільських територій Одещини на сьогоднішній день постають: відсутність мотивації до праці, бідність, трудова міграція, безробіття, занепад

соціальної інфраструктури, поглиблення демографічної кризи та відмирання сіл, які безпосередньо пов'язані зі сферою зайнятості, сезонний характер виробництва, відтік населення з сіл області, переважно, молоді, погіршення стану інфраструктури та ще більше зниження привабливості цих територій. Перспективи працевлаштування на селі вкрай низькі через обмежену кількість робочих місць не тільки у сфері аграрного виробництва, а й в інших сферах, розвиток яких потребує фінансових вкладень (торгівля, побутові послуги, інші сфери).

Вирішення цих питань потребує розробки дієвого фінансового механізму, обґрунтування його важелів і інструментів, пошук джерел фінансового забезпечення реалізації соціально-економічних завдань. Фінансові можливості країни та обласних бюджетів сьогодні є недостатніми для розв'язання всіх проблем розвитку аграрного сектору та сільських територій. Пріоритетними напрямками пошуку фінансових ресурсів постають грантові світові (європейські) програми, а також залучення для вирішення комплексу цих питань частини ресурсів аграрних бізнес-суб'єктів на засадах корпоративної соціальної відповідальності.

Великі агрохолдинги сьогодні переходять на сучасні концепції ціннісно-орієнтованого агроменеджменту, за яких, поряд із забезпеченням економічних інтересів власників, одними з головних пріоритетом бізнесу постає вирішення найважливіших проблем суспільства та сприяння соціально-економічному розвитку територій, регіонів, країни. У відповідність з пірамідою Керрола сьогодні відбувається поступове зміщення акцентів агроменеджменту з площини економічних інтересів в бік правових, етичних та філантропічних (соціальних) інтересів мешканців певних територій. Лояльність до суспільства визнається ключовим пріоритетом корпоративної соціальної відповідальності та підтримується інвестиціями та вкладеннями у розвиток сільських територій [5].

За останні роки крупні агрокомпанії України постійно нарощують обсяги соціальних інвестицій та розширюють спектр програм корпоративної соціальної відповідальності, найбільш актуальними з яких є: підготовка та навчання персоналу, якість і безпека агропродукції та продуктів харчування, створення та фінансування благодійних фондів, захист навколишнього середовища, високий рівень відповідальності у системі земельно-орендних відносин (інформаційної, консультаційної, фінансової допомоги); фінансування мікрогрантів для становлення і розвитку малого бізнесу у межах сільських територій (Миронівський хлібопродукт, ПАТ UkrLandFarming). Ключовими напрямками корпоративної соціальної відповідальності Kernel, Астарта-Київ та інших агрохолдингів є: збереження довкілля, програми у рамках проекту «Відповідальний роботодавець», відповідальність за якість продукції, підтримка місцевих громад, контроль управління небезпечними речовинами і відходами, впровадження та використання програм енергоефективності та енергозбереження та ін.

Узагальнення та реалізація соціальних ініціатив втілена у відповідні стратегії та відповідає світовим стандартам.

Світова та вітчизняна практика доводять, що збільшення соціальних інвестицій з боку агрокомпаній має прямий економічний ефект, який виражається у збільшенні кількості стратегічних партнерів, нарощуванні обсягів реалізації якісної та безпечної продукції за більш вигідною ціною, зростання показників віддачі персоналу, ефект від нарощування іміджевого капіталу.

Разом з тим, високий рівень корпоративної соціальної відповідальності аграрного бізнесу в Україні сьогодні характерний, переважно, крупним за розмірами агрохолдингам з високим рівнем корпоративної культури та потужним фінансовим потенціалом.

Для національних аграрних формувань перспективними на даному етапі розвитку вітчизняного агробізнесу постають наступні напрями реалізації корпоративної соціальної відповідальності у контексті сприяння сталого розвитку сільських територій:

- 1) створення робочих місць та нарощування вартості інтелектуального капіталу;
- 2) сприяння вирішенню проблем збереження природного середовища;

- 3) формування ланцюгу та нарощування доданої вартості за рахунок виробництва якісної, безпечної та екологічно чистої агропродукції та продуктів харчування;
- 4) відродження соціальної інфраструктури сільських територій;
- 5) захист економічних інтересів селян-власників земельних ділянок у контексті формування вільного ринку їх обігу;
- 6) допомога у вирішенні питань доступу мешканців сільських територій до професійної освіти, покращення якості життя населення;
- 7) всебічний гуманітарний, культурний та соціальний розвиток спільнот сільських територій у межах європейського та світового простору.

Ключовим напрямом корпоративної соціальної відповідальності агрокомпаній в умовах розпочатого процесу відміни мораторію на купівлю-продаж земель сільськогосподарського призначення та формування вільного прозорого ринку обігу земельних ділянок має стати захист інтересів селян-власників земельного капіталу.

Ці напрями мають об'єктивні підстави стати елементами бізнес-стратегії агрокомпаній, інструментом підвищення конкурентоспроможності та нарощування репутаційного капіталу за рахунок здійснення соціальних інвестицій.

Формами організації корпоративної соціальної відповідальності агрокомпаній можуть стати створення окремих спеціалізованих відділів або підрозділів КСО, удосконалення внутрішньої управлінської звітності з урахуванням імплементації інструментів і методів корпоративної соціальної відповідальності, формування бюджетів і резервів для заходів КСО, опрацювання механізмів взаємозв'язків із стейкхолдерами сільських територій та сільськими спільнотами, розширення засад обліково-аналітичної підтримки соціально-орієнтованого агробізнесу.

Перелік використаних джерел:

1. Ігнатенко М.М. Інформаційно-аналітичний інструментарій управління соціальною відповідальністю бізнес-суб'єктів аграрного сектору: *Національні і світові тенденції розвитку обліку, оподаткування та контролю*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Одеса, 21 травня 2020р.). Одеса: ОДАУ. С. 169-172.
2. Садовенко А.П., Масловська Л.Ц., Серeda В.І. Сталий розвиток суспільства: навч. посіб. Київ: Акад. муніципального упр., 2011. С.101–118.
3. Eazur-Wierzbicka E. The Application of Corporate Social Responsibility in European Agriculture. *Miscellanea Geographica – regional studies on development*. 2015. Vol. 19. № 1. P. 19-23.
4. Стратегія розвитку Одеської області на період 2021-2027 роки. URL: <https://oda.odessa.gov.ua>
5. Gagalyuk T., Schaft F. Corporate Social Responsibility in Agribusiness. Kyiv, December 2016. 60p.
6. Nazzaro C., Stanco M. & Marotta G. The Life Cycle of Corporate Social Responsibility in Agri-Food: Value Creation Models. *Sustainability* 2020, 12. P. 18-22.